DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 10 september 2009 *

I mål C-199/08,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, framställd av Oberster Gerichtshof (Österrike) genom beslut av den 23 april 2008, som inkom till domstolen den 15 maj 2008, i målet

Erhard Eschig

mot

UNIQA Sachversicherung AG,

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden C.W.A. Timmermans samt domarna J.-C. Bonichot, J. Makarczyk, P. Kūris och C. Toader (referent),

* Rättegångsspråk: tyska.

generaladvokat: V. Trstenjak,
justitiesekreterare: handläggaren K. Malacek,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 11 mars 2009,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Erhard Eschig, genom E. Salpius, Rechtsanwalt,

— UNIQA Sachversicherung AG, genom M. Paar, Rechtsanwalt,

— Österrikes regering, genom C. Pesendorfer och J. Bauer, båda i egenskap av ombud,

— Tjeckiens regering, genom M. Smolek, i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom N. Yerrell och G. Braun, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 14 maj 2009 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 4.1 i rådets direktiv 87/344/EEG av den 22 juni 1987 om samordning av lagar och andra författningar angående rättsskyddsförsäkring (EGT L 185, s. 77; svensk specialutgåva, område 6, volym 2, s. 161).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan Erhard Eschig och försäkringsbolaget UNIQA Sachversicherung AG (nedan kallat UNIQA) angående frågan huruvida vissa ombudskostnader omfattas av en rättsskyddsförsäkring och giltigheten av en klausul i de allmänna villkoren för rättsskyddsförsäkringen, i de fall då klausulen, när flera försäkringstagare vänder sig mot samma motparter på grund av samma eller liknande försäkringsfall, ger försäkringsgivaren rätt att begränsa ersättningen till att väcka talan i pilotmål eller, i förekommande fall, till grupptalan eller till andra former av kollektivt försvar genom ett ombud som försäkringsgivaren väljer.

Tillämpliga bestämmelser

De gemenskapsrättsliga bestämmelserna

3 Elfte och tolfte skälen i direktiv 87/344 har följande lydelse:

”För att den rättsskyddsförsäkrades intressen skall anses tillgodosedda skall han ha möjlighet att själv välja advokat eller någon annan person som har behörighet enligt nationell lag att biträda vid undersökningar eller förhandlingar och närhelst en intressekonflikt uppstår.

Medlemsstaterna bör ges möjlighet att befria försäkringsföretag från skyldigheten att ge den försäkrade rätt att välja advokat, om rättsskyddsförsäkringen är begränsad till de försäkringsfall som uppkommer genom användning av vägfordon inom statens territorium och om andra begränsande villkor är uppfyllda.”

4 I artikel 3 i direktiv 87/344 föreskrivs följande:

”1. Rättsskyddsförsäkring skall antingen meddelas genom ett avtal som är skilt från det som upprättas för andra försäkringsklasser, eller tas upp som en separat del av ett försäkringsbrev med särskilt angivande av rättsskyddets omfattning samt, om medlemsstaten så begär, det motsvarande premiebeloppet.

2. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som behövs för att säkerställa att företag, etablerade inom dess territorium, antar minst en av följande alternativa lösningar, varvid företaget antingen har att följa vad medlemsstaten bestämt, eller med statens samtycke får välja självständigt:

a) Företaget skall se till att ingen anställd som har befattning med handläggningen av skadeärenden inom rättsskyddsförsäkring eller med därmed sammanhängande juridisk rådgivning samtidigt utövar liknande verksamhet

— om försäkringsverksamheten är blandad och omfattar flera försäkringsklasser: inom en annan försäkringsklass som ingår i företagets verksamhet,

— oavsett om försäkringsverksamheten är blandad eller specialiserad: inom en annan verksamhet som är knuten till den första verksamheten finansiellt, kommersiellt eller administrativt och som omfattar en eller flera av de andra försäkringsklasserna som anges i direktiv 73/239/EEG.

b) Företaget skall anförtro handläggningen av skadeärenden avseende rättsskydds-försäkring till ett företag som är en särskild juridisk person. Detta företag skall anges i ett sådant särskilt försäkringsavtal eller i en sådan separat del av ett avtal som avses i punkt 1 ovan. Om detta i juridiskt hänseende självständiga företag har samband med ett annat företag som driver försäkringsrörelse i en eller flera av de andra klasser som anges under punkt A i bilagan till direktiv 73/239/EEG, får de anställda i företaget som handlägger skadeärenden eller bistår med juridisk rådgivning i samband med sådan handläggning inte samtidigt utöva samma eller liknande uppgifter i det andra företaget. Medlemsstaterna får föreskriva samma krav för medlemmarna i företagsledningen.

c) Företaget skall i avtalet ge den försäkrade rätt att, från den tidpunkt då han kan rikta anspråk mot försäkringsgivaren, fritt utse advokat eller, i den utsträckning det

medges i nationell lag, någon annan person med de kvalifikationer som behövs för att tillvarata den försäkrades intressen.

3. Oavsett vilken lösning som väljs skall de rättsskyddsförsäkrades intressen anses likvärdigt tillvaratagna enligt detta direktiv.”

5 I artikel 4 i direktiv 87/344 föreskrivs följande:

”1. Av varje försäkringsavtal om rättsskyddsförsäkring skall uttryckligen framgå att

a) den försäkrade skall kunna fritt välja advokat eller någon annan person som har behörighet enligt nationell lag att försvara eller företräda den försäkrade eller i övrigt tillvarata hans intressen vid undersökningar eller förhandlingar,

b) den försäkrade skall kunna fritt välja advokat eller, om han föredrar det och i den utsträckning det medges i nationell lag, någon annan person med de kvalifikationer som behövs för att tillvarata hans intressen närhelst en intressekonflikt uppstår.

2. Med advokat menas en person som har rätt att utöva sin yrkesverksamhet under en av de benämningar som anges i rådets direktiv 77/249/EEG av den 22 mars 1977, som utfärdats för att underlätta för advokater att effektivt utöva friheten att tillhandahålla tjänster.”

6 I artikel 5 i direktiv 87/344 föreskrivs följande:

”1. Varje medlemsstat får medge undantag från tillämpning av artikel 4.1 för rättsskyddsförsäkring, om samtliga följande villkor är uppfyllda:

a) Försäkringen är begränsad till de försäkringsfall som uppkommer genom användning av vägfordon inom den berörda medlemsstatens territorium.

b) Försäkringen är förenad med ett avtal om erbjudande av assistans vid olycks-händelse eller skadefall där ett vägfordon är inblandat.

c) Varken rättsskyddsförsäkringsgivaren eller assistansförsäkringsgivaren meddelar någon form av ansvarsförsäkring.

d) Sådana åtgärder har vidtagits att helt oberoende advokater bistår och företräder vardera parten i en tvist, när parterna är rättsskyddsförsäkrade hos samme försäkringsgivare.

2. Ett undantag som en medlemsstat medgivit ett företag enligt punkt 1 skall inte inverka på tillämpningen av artikel 3.2.”

7 I artikel 6 i direktiv 87/344 föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som behövs för att det genom skiljeförfarande eller något annat förfarande som ger motsvarande garantier om objektivitet kan fattas beslut om hur tvister mellan den som meddelat rättsskyddsförsäkring och en försäkrad kan lösas, utan att den rätt till överklagande hos rättsliga instanser som kan finnas enligt nationell lag påverkas.

I försäkringsavtalet skall anges att den försäkrade har rätt att använda sig av ett sådant förfarande.”

8 I artikel 7 i direktiv 87/344 föreskrivs följande:

”När en intressekonflikt uppstår eller oenighet råder angående tvistens lösning, skall rättsskyddsförsäkringsgivaren eller, där det är lämpligt, skaderegleringsorganet, underrätta den försäkrade om

— de rättigheter som anges i artikel 4, och

— den möjlighet han har att använda sig av ett sådant förfarande som avses i artikel 6.”

Den nationella lagstiftningen

9 Bestämmelsen om den rättsskyddsförsäkrades rätt att fritt välja ombud finns i 158 § k i den österrikiska lagen av den 2 december 1958, som ändrats genom lagen av den 11 februari 1993 om försäkringsavtal (Versicherungsvertragsgesetz, nedan kallad VersVG). VersVG har antagits för att införliva artikel 4 i direktiv 87/344 med österrikisk rätt.

10 I 158 § k VersVG stadgas följande:

”1. Försäkringstagaren har rätt att fritt välja ett kvalificerat ombud som företräder honom i eventuella undersökningar eller förhandlingar. Dessutom kan han fritt välja ombud att försvara hans rättsliga intressen i händelse av intressekonflikt med försäkringsgivaren.

2. I försäkringsavtalet kan avtalas att försäkringstagaren endast får välja ett kvalificerat ombud som företräder honom i eventuella undersökningar eller förhandlingar som har sin byrå inom jurisdiktionen för den rättsliga eller administrativa myndighet som är behörig för det förfarande som ska genomföras i första instans. För det fall att inte åtminstone fyra sådana personer har sin byrå på denna ort måste valrätten omfatta de personer som befinner sig inom domsagan för den domstol i första instans inom vilken den ovannämnda myndigheten ligger.

3. Det ska när försäkringstagaren kräver ett ombud i undersökningar eller förhandlingar hänvisas till den rätt som försäkringstagaren har enligt punkt 1 första meningen. Det ska vid en intressekonflikt hänvisas till den rätt som försäkringstagaren har enligt punkt 1 andra meningen. Har försäkringsgivaren anlitat ett annat företag för att handlägga skadeärendet så har detta företag en underrättelseskyldighet.”

Tvisten vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

11 Erhard Eschig, som är österrikisk medborgare, slöt ett avtal om rättsskyddsförsäkring med UNIQA, där parterna avtalade att de allmänna villkoren i rättsskyddsförsäkringen (Allgemeine Bedingungen für die Rechtsschutz Versicherung, nedan kallad ARB 1995) skulle gälla.

12 I artikel 6.7.3 ARB 1995 anges följande:

”Om flera försäkringstagare har försäkringsskydd enligt ett eller flera försäkringsavtal vad avser rättsskydd och de alla vänder sig mot samma motpart eller motparter på grund av samma eller liknande försäkringsfall, har försäkringsgivaren rätt att till en början begränsa ersättningen till att förhandla om en förlikning utom rätta eller att väcka talan i pilotmål där försäkringsgivaren väljer vilket ombud som ska föra dessa försäkringstagares talan.

Om eller när dessa åtgärder inte är tillräckliga för att skydda försäkringstagarna mot förlust av deras rättigheter, särskilt i fall av risk för preskription, ska försäkringsgivaren också stå för kostnaderna för grupptalan eller andra former av kollektivt försvar av försäkringstagarnas intressen i domstol eller utom rätta genom ett ombud som försäkringsgivaren väljer.”

13 Erhard Eschig investerade, liksom flera tusen andra investerare varav en del var rättsskyddsförsäkrade genom UNIQA, pengar i värdepappersföretagen AMIS Financial Consulting AG och AMIS Asset Management Investment Services AS, som därefter blev insolventa.

14 Erhard Eschig anlitade advokatbyrån Salpius Rechtsanwalts GmbH att företräda honom i flera rättegångsförfaranden, däribland nämnda företags konkurser, brottmålsrättegång mot företagens organ och i ett förfarande mot Republiken Österrike på grund av brister i tillsynen över finansmarknaden.

15 Erhard Eschig begärde att få bekräftat av UNIQA att det arbete som hans ombud redan hade utfört och skulle komma att utföra omfattades av rättsskyddsförsäkringen.

16 UNIQA avslog denna begäran med hänvisning till bestämmelserna i artikel 6.7.3 ARB 1995.

17 Erhard Eschig väckte då talan vid Landesgericht Salzburg för att få fastställt, i första hand, att UNIQA är skyldigt att ersätta kostnaderna för ombudens arbete i avslutade och framtida förfaranden och, i andra hand, att artikel 6.7.3 ARB 1995 är ogiltig och således inte ingår i avtalet om rättsskyddsförsäkring.

18 Landesgericht Salzburg ogillade talan, med hänvisning till att artikel 6.7.3 ARB 1995 inte står i strid med 158 § k VersVG, vilken ska tolkas mot bakgrund av artikel 4.1 i direktiv 87/344, utan tvärtom kompletterar denna bestämmelse och tillhandahåller en lösning vid fall av kollektiv skada.

19 Erhard Eschig överklagade avgörandet. Oberlandesgericht Linz ogillade överklagandet. Oberlandesgericht Linz fastslog bland annat att begränsningen fastslog bland annat att begränsningen i artikel 6.7.3 ARB 1995 var förenlig med direktiv 87/344.

20 Detta avgörande överklagades till den hänskjutande domstolen, som undrar hur artikel 4 i direktiv 87/344 ska tolkas.

21 Den hänskjutande domstolen konstaterar att en bokstavstolkning av artikel 4 i direktiv 87/344 och den omständigheten att det i artikel 5 i direktivet föreskrivs ett enda undantag från principen att fritt få välja ombud talar till Erhard Eschigs fördel.

22 Enligt den hänskjutande domstolen medför en teleologisk tolkning av artikel 4 i direktivet att försäkringsgivaren ska ha rätt att välja ett ombud för samtliga försäkringstagare när ett stort antal av dem åsamkats skada genom samma händelse.

23 Eftersom kostnaderna för en grupptalan är betydligt lägre än de kostnader som uppstår när flera personer väcker talan var för sig, skulle det således föreligga en risk för att försäkringsföretag inte accepterade att täcka kollektiva skador om de inte fick uppställa villkoret att de själva hade möjlighet att utse ett ombud för samtliga försäkringstagare.

24 Artikel 6.7.3 ARB 1995 är dessutom kompletterande i förhållande till principen att fritt få välja ombud enligt direktiv 87/344.

25 Den hänskjutande domstolen undrar även vilka kriterier som ska användas för att definiera begreppet kollektiv skada. Enligt den hänskjutande domstolen förefaller en klausul som ger försäkringsgivaren rätt att välja det juridiska ombudet när ”flera försäkringstagare” är inblandade strida mot syftena med och kraven i direktiv 87/344.

26 Mot denna bakgrund beslutade Oberster Gerichtshof att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen med begäran om förhandsavgörande:

”1. Ska artikel 4.1 i … direktiv 87/344 … tolkas så, att denna bestämmelse utgör hinder mot en klausul som ingår i de allmänna försäkringsvillkoren avseende rättsskyddsförsäkring, enligt vilken försäkringsgivaren har rätt att välja ett ombud som får representera samtliga försäkringstagare vad avser försäkringsfall där ett stort antal försäkringstagare har åsamkats skada genom samma händelse (exempelvis insolvens i ett bolag som erbjuder investeringstjänster), vilket innebär en begränsning av rätten för den enskilde försäkringstagaren att fritt välja ombud (klausul om kollektiv skada)?

2. Om den första frågan besvaras nekande: Under vilka förutsättningar föreligger en kollektiv skada som, i enlighet med (eller snarare som tillägg till) nämnda direktiv, ger försäkringsgivaren och inte försäkringstagaren rätt att välja ombud?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

27 Den hänskjutande domstolen har ställt sin första fråga för att få klarhet i huruvida artikel 4.1 a i direktiv 87/344 ska tolkas så, att försäkringsgivaren avseende rättsskyddsförsäkring, när ett stort antal försäkringstagare har åsamkats skada genom samma händelse, kan förbehålla sig rätten att välja ett ombud som får representera samtliga dessa försäkringstagare.

Yttranden som har inkommit till domstolen

28 Erhard Eschig anser, liksom den österrikiska och den tjeckiska regeringen, att artikel 4.1 a i direktiv 87/344 ska tolkas så, att den utgör hinder mot att tolka den nationella lagstiftningen så, att försäkringsgivaren kan förbehålla sig rätten att välja ombud när flera försäkringstagare åsamkats skada genom samma händelse.

29 Artikel 4.1 a i nämnda direktiv har allmän giltighet och det stadgas däri om en särskild garanti till förmån för rättsskyddsförsäkrade, vilken saknar samband med förebyggande eller undanröjande av intressekonflikter. Följaktligen skulle en begränsning av teleologiska skäl eller en begränsning som grundar sig på försäkringstagarnas ekonomiska intressen, som den som är aktuell i målet vid den nationella domstolen, vara otillåten.

30 UNIQA och kommissionen är av motsatt uppfattning.

31 UNIQA och kommissionen anser att artikel 4.1 a i direktiv 87/344 inte ger den rättsskyddsförsäkrade en självständig rätt att fritt välja ombud. Denna rätt skulle följaktligen kunna begränsas, särskilt när ett stort antal försäkringstagare har åsamkats skada genom samma händelse. Till stöd för sitt resonemang har de åberopat målsättningarna med direktiv 87/344 och det sammanhang som direktivet ingår i samt en jämförelse av artiklarna 4.1 a, 3.2 och 5 i direktiv 87/344 mot bakgrund av skälen i samma direktiv.

32 UNIQA och kommissionen har således gjort gällande att direktiv 87/344 har till huvudsakligt syfte att undvika eller undanröja intressekonflikter mellan rättsskydds-försäkrade och försäkringsgivare och har därför gett medlemsstaterna möjligheten att välja mellan tre alternativ. Medlemsstaterna kan välja antingen en ordning med krav på specialisering, som nämns i det åttonde skälet i direktiv 87/344, en avpassning av

avtalen i enlighet med artikel 3.1 i direktiv 87/344 eller en tillämpning av en av de lösningar som följer av artikel 3.2 i direktivet.

33 Principen att fritt få välja ombud som föreskrivs i artikel 4.1 a i direktiv 87/344 skulle då endast tillämpas i det fall som avses i artikel 3.2 c i direktivet.

34 Om artikel 4.1 a i nämnda direktiv tillämpades på samtliga lösningar som följer av artikel 3.2 i direktivet skulle, enligt kommissionen, de två första lösningarna sakna relevans och bara utgöra tilläggsbestämmelser, eftersom lösningen i artikel 3.2 c i direktivet alltid skulle vara tillämplig.

35 UNIQA grundar även sin argumentation på lydelsen av det elfte skälet i direktiv 87/344, som erkänner rätten att fritt välja ombud närhelst en intressekonflikt uppstår. Slutsatsen kan således dras att i avsaknad av en intressekonflikt finns ingen rätt att fritt välja ombud.

36 UNIQA hävdar därtill att man när direktiv 87/344 antogs år 1987 endast hade individuella skador och skyddet för dem som åsamkats dessa skador i åtanke, vilket gör att kollektiva skador inte omfattas av direktivet.

37 Dessutom utgör undantaget i artikel 5 i direktiv 87/344 ett bevis på att undantag från rätten att fritt välja ombud är möjliga och tillåtna. Enligt UNIQA är undantaget i nämnda artikel inte absolut, utan utgör endast ett exempel. UNIQA anser följaktligen

att den omständigheten att kollektiva skador inte beaktats medför, i de rättsskyddsförsäkrades intresse, att artikel 5 i direktivet tolkas analogt.

Domstolens svar

38 Inledningsvis erinrar domstolen om att enligt fast rättspraxis ska vid tolkningen av en gemenskapsrättslig bestämmelse inte bara dess lydelse beaktas, utan också sammanhanget och de mål som eftersträvas med de föreskrifter som den ingår i (se dom av den 17 november 1983 i mål 292/82, Merck, REG 1983, s. 3781, punkt 12, av den 21 februari 1984 i mål 337/82, St. Nikolaus Brennerei und Likörfabrik, REG 1984, s. 1051, punkt 10, av den 14 oktober 1999 i mål C-223/98, Adidas, REG 1999, s. I-7081, punkt 23, av den 14 juni 2001 i mål C-191/99, Kvaerner, REG 2001, s. I-4447, punkt 30, och av den 7 juni 2005 i mål C-17/03, VEMW m.fl., REG 2005, s. I-4983, punkt 41).

39 Det finns härvid skäl att framhålla att det framgår av ingressen till direktiv 87/344 att direktivet dels syftar till att underlätta etableringsfriheten för försäkringsföretag genom att upphäva hinder som följer genom nationella bestämmelser som förbjuder en försäkringsgivare att samtidigt driva verksamhet avseende rättsskyddsförsäkring och andra försäkringsklasser, dels till att skydda försäkringstagares intressen särskilt genom att så långt som möjligt förhindra att eventuella intressekonflikter uppkommer och genom att göra det möjligt att lösa tvister mellan försäkringsgivare och försäkringstagare.

40 För detta ändamål har dels organisatoriska och obligationsrättsliga åtgärder, dels ett antal specifika garantier till förmån för försäkringstagare föreskrivits i direktivet.

41 Vad avser organisatoriska och obligationsrättsliga åtgärder ger artikel 3.2 i direktiv 87/344 försäkringsföretag möjlighet att låta särskild personal inom företaget handlägga skadeärenden eller anlita ett företag som är en särskild juridisk person för

handläggningen av skadeärenden. Dessutom gör artikel 3.2 c i direktivet det möjligt att förhindra intressekonflikter genom att ge försäkringstagaren rätt att fritt välja ombud så snart en skada som omfattas av försäkringsavtalet uppstår.

42 I enlighet med artikel 3.3 i direktiv 87/344 anses var och en av lösningarna medföra att de rättsskyddsförsäkrades intressen tillvaratas på ett likvärdigt sätt. Det åligger varje medlemsstat att säkerställa att de försäkringsföretag som är etablerade inom dess territorium väljer minst en av dessa alternativa lösningar. Medlemsstaten kan dock bestämma att en av dessa lösningar ska väljas eller låta företagen fritt få välja mellan flera alternativa lösningar.

43 Dessutom föreskrivs i artikel 3.1 i direktiv 87/344 att en rättsskyddsförsäkring antingen ska meddelas genom ett avtal som är skilt från det som upprättas för andra försäkringsklasser eller tas upp som en separat del av ett försäkringsbrev, med särskilt angivande av rättsskyddets omfattning. Medlemsstaten kan ålägga försäkringsgivarna att även ange det premiebelopp som motsvarar rättsskyddsförsäkringen.

44 Vad beträffar specifika garantier ger detta direktiv försäkringstagaren rätt att fritt välja ombud för sådana undersökningar eller förhandlingar som avses i artikel 4 a i direktivet eller, i enlighet med artikel 4 b, om en intressekonflikt uppstår.

45 Som framgår av artiklarna 4, 6 och 7 i direktiv 87/344 syftar de rättigheter som tillerkänns försäkringstagare genom nämnda artiklar till att på ett generöst sätt skydda försäkringstagares intressen, utan att en begränsning görs till de situationer där en intressekonflikt har uppstått.

46 Det ska även framhållas att det av lydelsen av artiklarna 3, 4 och 5 i direktiv 87/344 samt av direktivets sammanhang följer att rätten att fritt välja ombud på ett allmänt och självständigt sätt tillerkänns varje försäkringstagare inom de gränser som uppställs i dessa artiklar.

47 Det ska för det första påpekas att försäkringstagaren genom artikel 4.1 i direktiv 87/344 tillerkänns rätten att fritt välja ombud. Men denna rätt begränsas i artikeln till att omfatta undersökningar eller förhandlingar, utom i fall då en intressekonflikt uppstår. Användandet av adjektivet ”varje” och konstruktionen ”skall framgå” visar den generella tillämpligheten av denna bestämmelse och dess tvingande karaktär.

48 För det andra ska det framhållas att denna bestämmelse fastställer en miniminivå av rättigheter som ska tillerkännas försäkringstagare oavsett vilken lösning i artikel 3.2 i detta direktiv som försäkringsföretaget har valt.

49 Härvid finns skäl att påpeka att de åtgärder som föreskrivs i artikel 3.2 a och b i direktiv 87/344 behåller sitt tillämpningsområde även när en självständig rätt för en rättsskyddsförsäkrad att fritt välja ombud härleds ur artikel 4.1 a i direktivet.

50 Lösningen i artikel 3.2 c i direktiv 87/344 ger nämligen försäkringstagare mer vittgående rättigheter än artikel 4.1 a i samma direktiv. I sistnämnda bestämmelse föreskrivs således rätten att fritt välja ombud endast för de fall då undersökningar eller förhandlingar inleds. Däremot har försäkringstagaren, i enlighet med lösningen i artikel 3.2 c i direktivet, rätt att fritt utse ombud som ska tillvarata den försäkrades intressen från den tidpunkt då han kan rikta anspråk mot försäkringsgivaren på grundval av försäkringsavtalet, vilket innebär att även undersökningar och förhandlingar omfattas.

51 Vidare skulle den tolkning som har föreslagits av UNIQA och kommissionen få till följd att artikel 4.1 a i direktiv 87/344 saknade tillämpningsområde. För det fall alternativet i 3.2 c i direktivet valdes skulle rätten att fritt välja ombud även omfatta undersökningar och förhandlingar. Om artikel 4.1 a i direktivet endast var tillämplig på det sätt som UNIQA och kommission påstår, skulle artikel 4.1 a i direktiv 87/344 sakna rättsligt innehåll.

52 För övrigt bekräftas det i elfte skälet i direktiv 87/344 att rätten att fritt välja ombud vid en undersökning eller förhandling inte är förbunden med uppkomsten av en intressekonflikt.

53 I detta avseende skulle förvisso orden ”und zwar immer” i den tyska versionen av det elfte skälet i direktiv 87/344 kunna tolkas så, att rätten att fritt välja ombud är knuten till uppkomsten av en intressekonflikt. En sådan tolkning skulle emellertid inte kunna göras gällande till stöd för en restriktiv tolkning av artikel 4.1 a i direktivet.

54 För det första följer det av fast rättspraxis att det på grund av nödvändigheten av en enhetlig tolkning av gemenskapens rättsakter är uteslutet att en bestämmelse då osäkerhet råder betraktas för sig, och att det tvärtom krävs att den ska tolkas och tillämpas mot bakgrund av de övriga officiella språkversionerna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 2 april 1998 i mål C-296/95, EMU Tabac m.fl., REG 1998, s. I-1605, punkt 36, av den 17 juni 1998 i mål C-321/96, Mecklenburg, REG 1998, s. I-3809, punkt 29, och av den 26 maj 2005 i mål C-498/03, Kingscrest Associates och Montecello, REG 2005, s. I-4427, punkt 26).

55 Liksom generaladvokaten har framhållit i punkt 71 i sitt förslag till avgörande framgår det vid en jämförelse av dessa olika språkversioner att rätten att fritt välja ombud vid undersökningar och förhandlingar gäller även om det inte förekommer någon intressekonflikt.

56 För det andra skulle, såsom kommissionen har anfört, bestämmelserna i artikel 4.1 a i direktiv 87/344 förlora sin betydelse om orden ”und zwar immer” tolkades på det sätt som UNIQA gjort gällande, eftersom bestämmelsernas rättsliga innehåll redan angetts i artikel 4.1 b i direktivet.

57 I enlighet med vad generaladvokaten har framhållit i punkt 73 i sitt förslag till avgörande tyder, för det tredje, varken kommissionens ursprungliga förslag till direktiv eller andra handlingar i lagstiftningsförfarandet på att gemenskapslagstiftaren med artikel 4.1 a i direktiv 87/344 endast avsett att skapa ett ytterligare instrument för att undanröja intressekonflikter och inte en självständig rätt att välja ombud.

58 Av bakgrunden till detta direktiv kan i stället slutsatsen dras att det ursprungliga målet att i alla avtal om rättsskyddsförsäkring säkerställa rätten att fritt välja ombud, som inte är beroende av om det föreligger en intressekonflikt, har upprätthållits, även om det har begränsats till undersökningar och förhandlingar.

59 Det finns, för det fjärde, skäl att framhålla att artikel 5 i direktiv 87/344 visserligen tillåter medlemsstaterna att medge undantag från tillämpningen av artikel 4.1 i direktivet för vissa försäkringsfall som uppkommer genom användning av vägfordon. Detta undantag från rätten att fritt välja ombud ska dock tolkas restriktivt och kan således inte användas som grund för ett analogt resonemang.

60 Det står dessutom klart att gemenskapslagstiftaren inte har föreskrivit något undantag för de fall då ett stort antal försäkringstagare åsamkats skada genom samma händelse.

61 UNIQA och kommissionen har i detta hänseende gjort gällande att företeelsen kollektiv skada inte var känd vid den tidpunkt då direktiv 87/344 antogs. Rätten att fritt välja ombud med stöd av artikel 4.1 a i direktivet skulle därför inte kunna tillämpas på en kollektiv skada.

62 Domstolen kan inte godta ett sådant argument.

63 Den omständigheten att en viss händelse drabbar ett stort antal personer på samma sätt är inte ny. Erhard Eschig har med rätta påpekat att det fanns åtskilliga fall av kollektiv skada även före den tidpunkt då direktiv 87/344 antogs.

64 Även om man antog att nya omständigheter på medlemsstatsnivå kunde komma att medföra en mångdubbling av förfaranden som syftar till att på ett kollektivt sätt skydda intressena hos en grupp personer, skulle inte sådana omständigheter, på gemenskapsrättens nuvarande stadium, begränsa rättsskyddsförsäkrades rätt att medverka eller att inte medverka i ett visst förfarande och vid behov anlita ett ombud.

65 Det ska avslutningsvis klargöras att direktiv 87/344 inte syftar till en fullständig harmonisering av avtal om rättsskyddsförsäkring i medlemsstaterna och att medlemsstaterna, på gemenskapsrättens nuvarande stadium, fortfarande självständigt kan avgöra vilken ordning som ska tillämpas på sådana avtal.

66 Medlemsstaterna måste likväl utöva sin behörighet på detta område med iakttagande av gemenskapsrätten och särskilt av artikel 4 i direktiv 87/344.

67 Det ska därtill påpekas att det åligger den nationella domstolen att i den utsträckning det är möjligt tolka bestämmelserna i VersVG mot bakgrund av ordalydelsen i direktiv 87/344 och mot bakgrund av direktivets syfte, med beaktande av ovan gjorda tolkning av artikel 4.1 i direktivet, detta för att uppnå det resultat som avses i direktivet och för att iaktta artikel 249 tredje stycket EG (se, för ett liknande resonemang, särskilt dom av den 5 oktober 2004 i de förenade målen C-397/01–C-403/01, Pfeiffer m.fl., REG 2004, s. I-8835, punkt 113).

68 Den nationella domstolens fråga ska således besvaras enligt följande. Artikel 4.1 a i direktiv 87/344 ska tolkas så, att försäkringsgivaren avseende rättsskyddsförsäkring, när ett stort antal försäkringstagare har åsamkats skada genom samma händelse, inte kan förbehålla sig rätten att välja ett ombud som får representera samtliga dessa försäkringstagare.

Den andra frågan

69 Med hänsyn till svaret på den första frågan saknas anledning att besvara den andra frågan.

Rättegångskostnader

70 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

1) **Artikel 4.1 a i rådets direktiv 87/344/EEG av den 22 juni 1987 om samordning av lagar och andra författningar angående rättsskyddsförsäkring ska tolkas så, att försäkringsgivaren avseende rättsskyddsförsäkring, när ett stort antal försäkringstagare har åsamkats skada genom samma händelse, inte kan förbehålla sig rätten att välja ett ombud som får representera samtliga dessa försäkringstagare.**

Underskrifter